

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

บทที่ ๗

อักษรธรรมอีสาน

อักษรธรรมอีสาน นักประวัติศาสตร์และนักอักษรวิทยาได้ให้ทรรศนะว่า เป็นอักษรที่มีพัฒนาการมาจากอักษรธรรมล้านช้าง ซึ่งรับมาจากอาณาจักรล้านนาอีกทีหนึ่ง อาณาจักรล้านนาในสมัยของพระเจ้าเมืองเกษเกล้า (พ.ศ. ๒๐๖๘-๒๐๘๘) และอาณาจักรล้านช้างสมัยพระเจ้าโพธิสาลราช (พ.ศ. ๒๐๖๓-๒๐๘๘) มีความสัมพันธ์แนบแน่นจนถึงสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (พ.ศ. ๒๐๙๑-๒๑๑๔) พระองค์กับเจ้าหญิงเชียงใหม่ ได้เสด็จขึ้นปกครองเมืองเชียงใหม่เป็นเวลา ๒ ปี และได้เสด็จกลับเมืองหลวงพระบาง (พ.ศ. ๒๐๙๑-๒๑๑๔) โดยได้นำคณะสงฆ์พร้อมทั้งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งบรรพทีกด้วยอักษรธรรมล้านนากลับมาด้วย^๗ จนทำให้อักษรดังกล่าวมีการแพร่กระจายและมีพัฒนาการต่อมาตามลำดับ อักษรธรรมอีสานมีคุณค่าในฐานะบันทึกวรรณกรรมทางโลก เช่น นิทาน ตำนาน ตำรายา ไทโรศาสตร์ เป็นต้น รวมทั้งหลักธรรมและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาด้วย

ตาราง : สรุปลักษณ์ไทย-ธรรมอีสาน ภาษาบาลี

ลักษณะเสียง ฐาน	พยัญชนะวรรค					พยัญชนะอวรรค			สระ		
	อโฆส (ไม่ก้อง)		โฆส (ก้อง)			โฆส		อโฆส	โฆส		
	๑. สิริลิต (เบา)	๒. ธนิต (หนัก)	๓. สิริลิต (เบา)	๔. ธนิต (หนัก)	๕. นาสิก (สิริลิต/วิมุติ)	อวรรคสระ	ธนิต	อสุ่ม	สุท	สังยุต	
๑. กณฺฐช Gutturals	ก ง	ข ฉ	ค จ	ฆ ฉ	ง จ		ห ฮ		อ ว	อา วา	โอ โ
๒. ตาลุช Palatals	จ ช	ฉ ช	ช ฉ	ฉ ช	ฌ จ	ย ฌ			อ ว	อา วา	
๓. มุฑฺฐช Lingguals	ฎ ฌ	จ ช	ฑ ฉ	ฒ ช	ณ จ	ร ร ฟ ด					
๔. ทนฺตช Dentals	ต ด	ถ ด	ท ด	ธ ด	น ด	ล ว		ส ม			
๕. โอฺฐช Labials	ป บ	ฝ บ	พ บ	ภ บ	ม บ	อ ว			อ ว	อา วา	

๑ (-m) นิคหิต หรืออนุสาร

^๗ สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, คู่มือการอ่านถ่ายถอดเอกสารโบราณ : อักษรธรรมอีสาน. (กรุงเทพฯ: บริษัทแกรนด์พ้อยท์ จำกัด), ๑-๓.

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

ลักษณะรูปแบบอักษรธรรมอีสาน

อักษรธรรมอีสาน ที่ใช้เขียนคำบาลีแบ่งเป็น ๔ ชนิด คือ

๑. พยัญชนะ พยัญชนะที่ใช้ แบ่งเป็นพยัญชนะตัวเต็ม ๓๓ รูป และพยัญชนะตัวเชิง ๓๐ รูป พยัญชนะตัวเชิงมีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น “ตัวเพ็อง” “ตัวห้อย” หรือ “ตีน” ซึ่งมีรูปเหมือนพยัญชนะตัวเต็ม(แต่เขียนไว้ข้างใต้พยัญชนะตัวเต็ม)บ้าง มีรูปที่ตัดเอาบางส่วนของตัวเต็มหรือรูปที่สร้างขึ้นใหม่บ้าง เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำส่วนประกอบของรูปอักษร จึงแสดงส่วนประกอบของรูปพยัญชนะดังนี้

รูปพยัญชนะ ก

← พยัญชนะตัวเต็ม

← ส่วนที่เรียกว่าตัวเพ็องหรือตัวเชิง

รูปพยัญชนะ จ

← พยัญชนะตัวเต็ม

← ส่วนที่เรียกว่าตัวเพ็องหรือตัวเชิง

รูปพยัญชนะ ม

← พยัญชนะตัวเต็ม

← ส่วนที่เรียกว่าตัวเพ็องหรือตัวเชิง

รูปพยัญชนะ พ

← พยัญชนะตัวเต็ม

← ส่วนที่เรียกว่าตัวเพ็องหรือตัวเชิง

พยัญชนะตัวเต็มทำหน้าที่เป็นตัวสะกด เช่น สกโก = มคฺจฺจว รูปอักษร ๖ ตัวเต็มทำหน้าที่เป็นตัวสะกดหรือตัวสังโยค เมื่อถ่ายถอดเป็นอักษรไทยจะมีเครื่องหมายพิณฑุ (.) อยู่ข้างใต้ได้รูปเป็น สกโก อ่านว่า สักโก สระใดๆ ที่อยู่รอบตัวสะกดเป็นสระที่กำกับพยัญชนะตัวตาม

อีกประการหนึ่ง พยัญชนะตัวเต็มทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้น เช่น ส (ม) ในคำว่า สกโก (มคฺจฺจว) หรือในพยัญชนะกล้ำ ซึ่งมีพยัญชนะต้นสองตัว แม้เขียนในรูปคล้ายพยัญชนะสังโยคก็จัดเป็นพยัญชนะต้น เช่น วฺยากรณํ = ๐วฺจฺจวณํ

๒. สระ จำแนกเป็น ๒ ชนิด ได้แก่สระลอย มี ๘ รูป และสระจม มี ๗ รูป

๓. ตัวเลข อักษรธรรมอีสานใช้เลขฐาน ๑๐ มีด้วยกันทั้งหมด ๑๐ รูป คือ ๐-๙

๔. เครื่องหมาย สำคัญที่ควรรู้ได้แก่เครื่องหมายบอกลำดับหน้าลาน ซึ่งเรียกว่า “อังกา”

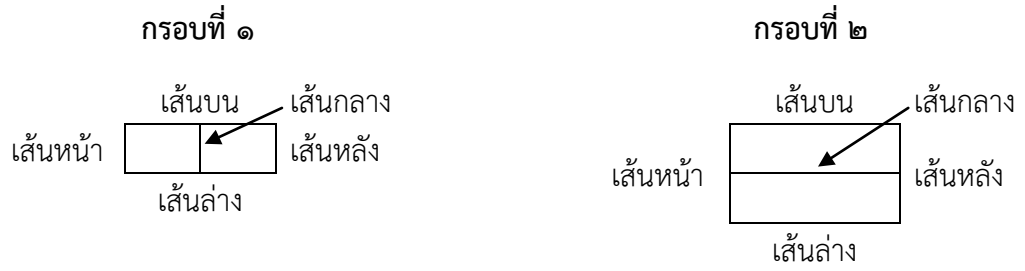

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

โครงสร้างของรูปพยัญชนะและรูปสระลอย

โครงสร้างของรูปพยัญชนะตัวเต็ม หรือส่วนที่เรียกว่า “ตัว” และสระลอยเกือบทุกตัวจะประกอบด้วยเส้นทั้งในแนวตั้ง และ/หรือ แนวนอน โดยมีจำนวนแตกต่างกันออกไป ซึ่งกำหนดเป็นชื่อเรียกเส้นต่างๆ ได้ดังนี้

จากกรอบที่ได้แสดงมาข้างต้น จะเห็นว่ามีเส้นต่างๆ ที่ประกอบเป็นโครงสร้างของรูปพยัญชนะและรูปสระลอย ดังนี้

- เส้นในแนวตั้ง มี ๓ เส้น คือ เส้นหน้า เส้นกลาง และเส้นหลัง
- เส้นในแนวนอน มี ๓ เส้น คือ เส้นบน เส้นกลาง และเส้นล่าง

ต่อไปนี้จะแสดงรูปพยัญชนะและสระไปโดยลำดับ ดังนี้

พยัญชนะ (Consonants)

พยัญชนะที่ใช้เขียนคำบาลีมีทั้งหมด ๓๓ ตัว แบ่งเป็นพยัญชนะวรรค และเศษวรรคได้ดังนี้

๑) พยัญชนะวรรค ๒๕ ตัว คือ

วรรค ก เป็น กัณฐะ (เกิดที่ลำคอ)

	ก	ka	ข	kha	ค	ga	ฆ	gha	ง	ña
พยัญชนะตัวเต็ม	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒
พยัญชนะตัวเชิง	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒

วรรค จ เป็น ตาลุชะ (เกิดที่เพดาน)

	จ	ca	ฉ	cha	ช	ja	ฌ	jha	ญ	ña
พยัญชนะตัวเต็ม	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐	๒๑	๒๒
พยัญชนะตัวเชิง	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐	๒๑	๒๒

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

วรรณคดี เป็น มุททชะ (เกิดที่ปุมเหงือก)

	ฎ ta	ฐ tha	ฑ da	ฒ dha	ณ na
พยัญชนะตัวเต็ม	ด	ฏ ฎ*	ด	ด	ด
พยัญชนะตัวเชิง	ด̄	ฏ̄	ด̄	ฒ̄ ฒ̄	ณ̄

วรรณคดี เป็น ทันตชะ (เกิดที่ฟัน)

	ต ta	ถ tha	ท da	ธ dha	น na
พยัญชนะตัวเต็ม	ด	ด	ด	ด	ด
พยัญชนะตัวเชิง	ด̄	ฏ̄ ฎ̄	ด̄	ธ̄ ฎ̄	น̄

วรรณคดี เป็น โอฏฐชะ (เกิดที่ริมฝีปาก)

	ป pa	ผ pha	พ ba	ภ bha	ม ma
พยัญชนะตัวเต็ม	บ	ผ	บ	บ	ม
พยัญชนะตัวเชิง	ป̄	ผ̄	บ̄	ภ̄	ม̄

๒) พยัญชนะเศวรวรรค มีทั้งหมด ๘ ตัว คือ

	ย ya	ร ra	ล la	ว va	ส sa	ห ha	ฬ la	-° -m
พยัญชนะตัวเต็ม	ย	ร	ล	ว	ส	ห	ฬ	-°
พยัญชนะตัวเชิง	ย̄	ร̄	ล̄ ฬ̄	ว̄	ส̄*	ห̄	-	-

หมายเหตุ :

๑. เครื่องหมายขีด (-) ที่อยู่บนพยัญชนะตัวเชิง แทนรูปพยัญชนะตัวเต็ม
๒. *พยัญชนะสังโยค ๓ ตัวซึ่งมีลักษณะพิเศษเนื่องจากเขียนรวมเป็นตัวเดียวกัน คือ
ดว = ญ, มว = สส, ฎว = ฐ (บางแห่งใช้เขียนเป็น ฐ ด้วยพียงสังเกต)
๓. ตัว ง ในคำบาลีมิใช่เป็นตัวสังโยค(ตัวสะกด) มีรูปเป็น ᳵ (ไม่อँगแล่น)
๔. เฉพาะ ᳵ (ร) เขียนค่อมไว้ด้านหน้าพยัญชนะต้นซึ่งเขียนด้วยตัวเต็มที่คล้ายกัน
๕. พยัญชนะทุกตัวมีพื้นเสียงเป็นเสียง อ (a)

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

สระ (Vowels)

การเขียนสระอักษรธรรมอีสาน มีวิธีการเขียนอยู่ ๒ แบบ คือ แบบแรก เราเรียกว่า สระลอย (สระเต็มรูป) และแบบหลัง เราเรียกว่า สระจม (สระลดรูป) สระลอยใช้เขียนเมื่อกำนั้นๆ มี สระขึ้นต้น ส่วนสระจมใช้เขียนเมื่อประสมกับตัวพยัญชนะ **สระลอยและสระจม** มีดังนี้

ไทย/โรมัน	สระลอย	สระจม
อ a	๓*	-
อิ i	๓	ิ
อุ u	๓	ึ
เอ e	๓	เ-

ไทย/โรมัน	สระลอย	สระจม
อา ā	๓ว	-๓ -ิ
อี ē	๓	-ิ
อุ ū	๓	ึ
โอ o	๓	เ-๓ เ-ิ

หมายเหตุ :

- * สระ อ a ๓ ไม่มีรูปสระจม ดังนั้นเมื่อประสมกับพยัญชนะใดก็ตาม สระนี้จึงไม่ปรากฏรูป
- สระจมรูปสระโอ ที่ใช้ในคำบาลี คือ สระเอ + สระอา (เ-๓) ซึ่งลักษณะนี้สืบทอดมาตั้งแต่การเขียนด้วยอักษรปัลลวะ

๑. การเขียนสระลอย

ให้นำหน้าคำและออกเสียงได้ด้วยตัวเอง ให้เขียนไปตามลำดับ โดยอักษรที่ตามมาจะเป็นพยัญชนะตัวเต็มเสมอ ส่วน ง ทำหน้าที่เป็นตัวสังโยค (ตัวสะกด) โดยจะเขียนไว้ด้านบนมีรูปเป็น (ไม้อังแล่น)

สระ	คำบาลี	คำอักษรธรรมอีสาน	ความหมาย
อ	อติวิย	๓วิอวิย	เกินเปรียบ, เหลือเกิน, อย่างยิ่ง
อา	อารมมณ	๓วฐมณ	อารมณ์
อิ	อิสี	๓มิ	ฤๅษี
อี	อีสา	๓ิมว	งอนไถ
อุ	อุทก	๓๓ค	น้ำ
อุ	อุมิ	๓มิ	คลื่น
เอ	เอฬา	๓ชว	น้ำลาย, กระจวาน
โอ	โอสถ	๓มธ	ยา, เครื่องยา, ยารักษาโรค

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

๒. การเขียนสระจม

สระจม (สระลดรูป) ใช้เขียนเมื่อประสมกับพยัญชนะ โดยการเขียนล้อมรอบพยัญชนะ ส่วนมากจะเขียนวางตำแหน่งเหมือนภาษาไทย ยกเว้นสระ โอ (๘-๑) เมื่อจัดตามตำแหน่งที่วาง จัดได้ ดังนี้

๒.๑ วางไว้ตำแหน่งด้านหน้าพยัญชนะ ได้แก่ สระ เอ เช่น

สระ	คำบาลี	คำอักษรธรรมอีสาน	ความหมาย
เอ	เณ	๘๑๘	นม, น้านม, แม่โคนม
เอ	เณ	๘๑๘	ฟอง, ฟองน้ำ

๒.๒ วางไว้ตำแหน่งด้านบนพยัญชนะ ได้แก่ สระ อี อี้ เช่น

สระ	คำบาลี	คำอักษรธรรมอีสาน	ความหมาย
อี	วิจิกิจฉา	อึอึอึอึ	ความลึกลับสงสัย
อี	นิกร	ฉิคร	ฝูง, หมู่, พวก, หมวด, คณะ
อี	อีวร	ฉิอร	ประมง, คนจับปลา
อี	มีน	ฉิร	ปลา

๒.๓ วางไว้ตำแหน่งด้านล่างพยัญชนะ ได้แก่ สระ อุ อู เช่น

สระ	คำบาลี	คำอักษรธรรมอีสาน	ความหมาย
อุ	มุกค	ษุค	ถั่ว, ถั่วเขียว, มะกล่ำตา
อุ	ครุ	ฉรุ	ครู, หนัก
อุ	ภูมิ	ฉุฉิ	แผ่นดิน
อุ	มุสิก	ษุฉิ	หนู

๒.๔ วางไว้ตำแหน่งด้านหลังพยัญชนะ ได้แก่ สระ อา ซึ่งมี ๒ รูป มีวิธีการประกอบ ดังนี้

๑) รูปสระ ๑ ใช้ประกอบกับพยัญชนะทั่วไป (ยกเว้นกรณีที่มี ๒) ดังนี้

สระ	คำบาลี	คำอักษรธรรมล้านนา	ความหมาย
อา	จาร	จอร	คนสอดแนม, ความประพฤติ
อา	กาล	จอร	ความตาย, สมัย, เวลา, กาล

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

หมายเหตุ : สระทุกตัวเป็นสระที่กำกับพยัญชนะตัวเชิง
การปริวรรตคำบาลีที่เขียนด้วยอักษรธรรมอีสาน

๑. การปริวรรตคำบาลีที่ไม่มีพยัญชนะสังโยค (ไม่มีตัวสะกดและตัวตาม)

๑.๑ คำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะต้นเดียว

คำอักษรธรรมอีสาน	ลำดับการถ่ายถอด	อักษรวิธีไทย
^{๑ ๒ ๓ ๔} คาวถา	๑ ๒ ๓ ๔ ค ำ ถ ำ	คาถา
^{๒ ๔} ^๑ ปีติ	๑ ๒ ๓ ๔ ป ี ต ิ	ปีติ
^๑ กุล	๑ ๒ ๓ ก ุ ล	กุล
^{๑ ๒ ๑ ๓ ๔} โสเก	๑ ๒ ๓ ๔ โ ส เ ก	โสเก

๑.๒ คำที่มีพยัญชนะต้นซ้อนกัน ๒ ตัว

คำอักษรธรรมอีสาน	ลำดับการถ่ายถอด	อักษรวิธีไทย
^{๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖} อุยารณ	๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ อุ ย ำ ก ร ณ	อุยารณ
^{๓ ๔} ^๒ พรามุณ	๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ พ ร ำ หุ ม ณ	พรามุณ

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

การเขียนพยัญชนะสังโยค

พยัญชนะสังโยค หมายถึง การเขียนพยัญชนะซ้อนกัน โดยไม่มีสระมาคั่นในระหว่าง ตัวหนึ่งเป็นตัวสะกด(สังโยค)อีกตัวหนึ่งเป็นตัวตาม สระจะใช้กำกับพยัญชนะตัวตาม ดังได้อธิบายไว้ในบทก่อนหน้า โดยมีตัวอย่างดังนี้

การเขียนพยัญชนะสังโยคภาษาบาลี (คำบาลีที่มีตัวสะกดและตัวตาม)

วรรณค ก

ตัวซ้อน	คำบาลี	คำอักษรธรรมอีสาน	ความหมาย
กก	ตกก	๐๓๓	ความตรึก, ความคิด, ความวิตก
กข	ปกขี	๐๓๖	สัตว์มีปีก, นก, ปีก
คค	นคค	๐๓๘	คนเปลือย, คนแก้ผ้า
คฆ	อคฆ	๐๓๙	มีค่า, มีราคา
งก	ตงก	๐๓๖	ชวาน
งข	สงขย	๐๓๗	ความเสื่อมสิ้นไป
งค	สงคิต์	๐๓๗	การขบร้อง, สังกิต
งฆ	สงฆาฎิ	๐๓๗	ผ้าพาด, ผ้าซ้อนนอก

วรรณค จ

ตัวซ้อน	คำบาลี	คำอักษรธรรมอีสาน	ความหมาย
จจ	ปจจรี	๐๓๖	แพ
จฉ	ตจฉก	๐๓๖	ช่างไม้, ช่างถาก, ช่างไส
ชช	ชชช	๐๓๖	ค่อม, คนกระจอก
ชฌ	สชฌ	๐๓๖	เงิน
ฉจ	อฉจ	๐๓๖	การไป, การถึง, การบูชา
ฉฉ	ปุฉฉน	๐๓๖	การขีด, การถู, ผ้าสำหรับขีด
ฉช	กุฉช	๐๓๖	ข้าง, ข้างพลาย
ฉฌ	วฉฌ	๐๓๖	หมั้น, ไม่มีลูก, ไม่มีผล
ฉฉ	สฉฉา	๐๓๖	ความรู้พร้อม, ความจำ ความหมายรู้, ความจงใจ

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

วรรค ฎ			
ตัวซ้อน	คำบาลี	คำอักษรธรรมอีสาน	ความหมาย
ฎฎ	ขฎฎิก	อฎฐิต	พรานเนื้อ, พรานป่า
ฎจ	อฎจจคิก	ตฎฐิต	อันประกอบด้วยองค์แปด
ฑฑ	ฉฑฑก	ฉฐฐ	คนผู้ทิ้ง
ฑฒ	วฑฒก	อฐฐ	ช่างไม้
ณณ	ฆณณิก	ฆณณิต	คนลาดตระเวน
ณจ	คณจิก	คณณิต	ลูกคุม, ปม
ณช	ขณชสีมา	ฉณณมิชว	เขตแดน
ณฒ	สุณฒิ	มณณ	ชิง
ณณ	จุนณ	จณณ	ผง, ละออง, แผลกสะเกือบ

วรรค ต			
ตัวซ้อน	คำบาลี	คำอักษรธรรมอีสาน	ความหมาย
ตต	ฉตต	ฉตฺต	ร่วม
ตถ	หตถ	บทฺถ	สัตว์มีงวง, ช้าง
ทท	จททส	จตฺต	สิบสี่
ทธ	คทธ	คตฺต	แรง, นกแรง
นต	สนติ	มตฺติ	ความสงบ, ความระงับ
นถ	คนถ	คตฺติ	แต่ง, ร้อยกรอง, เรียบเรียง
นท	สินทวาร	มิตฺต	ย่านทราย, ชื่อเถาวัลย์ป่า
นธ	สินธว	มิตฺต	ม้าตัวผู้, เกลือ
นน	อนน	คตฺติ	อาหาร, การกิน

วรรค ป			
ตัวซ้อน	คำบาลี	คำอักษรธรรมอีสาน	ความหมาย
ปป	สปปาย	มปฺพาย	ความสำราญ, ความสบาย
ปผ	ปปผาส	บปฺพว	ปอด
พพ	สิพพก	มิตฺต	ช่างเย็บ

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

พภ	อพภูตธมม	ตตฺตฺต	ธรรมนำอัสจรรย์
มป	ปมปก	บชฺชต	สิงลม, นางอาย, กิ่งก่า
มผ	สมผ	มชฺฐ	คำอันฝ่าซึ่งประโยชน์
มพ	สมพาท	มชฺชวด	แคบ, คับแคบ, แออัด
มภ	สมภว	มชฺชอ	ความเกิด, แดนเกิด, น้ำกาม
มม	กมมาร	ตชฺชวธ	ช่างโลหะ, ช่างเงิน, ช่างทอง

เศขวรรค ซ้อน/กล้ำ เช่น

ตัวซ้อน	คำบาลี	คำอักษรธรรมอีสาน	ความหมาย
กย	สกุย	มคฺย	เจ้าศากยวงศ์, ชื่อแคว้น
กว	กวิ	คฺวิ	ชื่อปัจจัยในนามกิตก์
คร	นิโครธ	คฺโรทฺธ	ต้นไทร
ตฺร	ตตร	ตฺโร	ในที่นั่ง
นย	นยาส	นฺย	การฝากไว้, การจำนำ
ทฺร	ภทฺร	ทฺโร	งาม, เจริญ
ยย	อยย	ยฺย	ผู้เป็นเจ้าของ, เป็นใหญ่
ยว	ยวาย	ยฺว	บทสนธิ โย + อห
ยห	มยห	ยฺห	ของเรา
ลย	กलयาน	ลฺย	ดี, งาม
ลล	ปุลลิ่งค์	ลฺล	เพศชาย
วห	ชีวหา	วฺห	ล้น
สฺต	อุตฺตรสฺติ	สฺต	ความหวาดกลัว, สะดุ้ง, ตกใจ
สฺส	ปฺริสสฺส	สฺส	ของบุรุษ
สฺม	ยสฺมี	สฺม	ใน...ใด
หฺม	พหฺม	หฺม	พรหม
พห	วิพฺห	พฺห	เจริญ, งอกงาม
ขย	สขฺยยาน	ขย	การนับการ, คำนวณ

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

ตารางสรุป : แสดงพยัญชนะสังโยคอักษรธรรมอีสาน ภาษาบาลี

พยัญชนะวรรค

พยัญชนะสังโยค	วรรค ก	วรรค จ	วรรค ฎ	วรรค ต	วรรค ป
๑ ชั้น ๑	ก กก	จ จจ	ฎ ฎฎ	ต ตต	ป ปป
๑ ชั้น ๒	ข กข	ฉ จฉ	ฏ ฏฏ	ถ ตถ	ฝ ปฝ
๓ ชั้น ๓	ค กค	ช ชช	ฑ ฑฑ	ด ทด	พ พพ
๓ ชั้น ๔	ฌ กฌ	ฌ ฌฌ	ฏ ฏฏ	ธ ทธ	ภ พภ
๕ ชั้น ๑	ง กง	ฉ ฉฉ	ฎ ฎฎ	ด นด	ม ปม
๕ ชั้น ๒	ช กช	ฉ ฉฉ	ฏ ฏฏ	ด นด	ฝ มฝ
๕ ชั้น ๓	ค กค	ช ชช	ฎ ฎฎ	ด นด	พ มพ
๕ ชั้น ๔	ฌ กฌ	ฌ ฌฌ	ฏ ฏฏ	ด นด	ภ มภ
๕ ชั้น ๕	-	ด อด	ฎ ฎฎ	ด นน	ม มม

เศษวรรค เป็นตัวสังโยคและตัวตามได้บางกรณี (ดูรายละเอียดเรื่องเศษวรรคในบทที่ ๒)

พยัญชนะเศษวรรค สังโยค / กล้า						
ก กย	ค ชร	จ ตว	ฎ ปย	ต ลล	ม สส	
ข กร	ฉ ชว	ฉ ทม	ฏ พย	ฎ ลห	ภ หม	
ค กค	ช ลห	ด ทร	ด พร	จ วย	ภ หย	
ด กว	ฆ ฌย	อ ทว	ฌ มย	จ วห	ภ ทว	
ฉ ขย	ฏ ฌย	จ ฌย	ฎ มห	ฎ สด	ฎ พห	
ฉ ขว	ฏ ฌย	จ ฌย	ฎ ยย	นุ สน	ฌ ฌย	
จ คย	ฎ ฌย	จ ฌย	ฎ ยว	นุ สม	ฎ นตว	
ด คร	ฏ ฌย	จ ฌย	ฎ ยห	นุ สย	ฎ นทร	
จ คว	ฎ ฌย	จ ฌย	ฎ ลย	นุ สว	ฎ สตร	

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

ตัวเลข

ตัวเลขอักษรธรรมอีสานเป็นเลขฐานสิบ คือ ๐ - ๙ โดยมีรูปอักษร ดังนี้

ไทย	๐	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐
ธรรมอีสาน	๐	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐
อารบิก	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

อนึ่ง การเขียนตัวเลขดังกล่าวนี้เมื่อเป็นเลขสองหลักขึ้นไปนิยมเขียนเฉพาะจำนวนเต็มคือหลักสิบ หลักร้อย หลักพัน หลักหมื่นเป็นต้น แต่ถ้ามีส่วนเกินจากจำนวนเต็ม จะเขียนและอ่านไม่เหมือนภาษาไทยในปัจจุบัน^๘ ดังตัวอย่าง

ตัวเลขธรรมอีสาน	อ่านว่า	ตัวเลขไทย	อ่านว่า
๑๐.๑	สิบกับหนึ่ง	๑๑	สิบเอ็ด
๑๐.๒	สิบกับสอง	๑๒	สิบสอง
๑๐.๓	สิบกับสาม	๑๓	สิบสาม
๑๐.๔	สิบกับสี่	๑๔	สิบสี่

นอกจากนี้ในการเขียนอักษรธรรมอีสานยังพบว่ามีการใช้ตัวเลขประสมกับตัวหนังสืออีกด้วย

เครื่องหมาย

เครื่องหมายที่ปรากฏในอักษรธรรมอีสานส่วนใหญ่ใช้ประกอบคำภาษาไทยอีสาน(ภาษาถิ่น) ในส่วนที่เกี่ยวข้องที่จะต้องศึกษาคือเครื่องหมายบอกลำดับหน้าลาน ซึ่งเรียกว่า “อังกา” เป็นเครื่องหมายบอกให้รู้ลำดับหน้าของใบลาน เขียนไว้ด้านซ้ายสุดของด้านหลังใบลาน โดยใช้พยัญชนะประสมกับสระ ๑๐ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ ู เอ โอ โเอ เอา รวมกับอนุสวาระหนึ่งตัวและวิสรรคะอีกหนึ่งตัวในภาษาสันสกฤต รวมเป็น ๑๒ ตัว ไล่ไปตามลำดับ โดยเริ่มที่ตัว ก ก่อน (หลักการเดียวกับอักษรขอม) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้ตัวเลขบอกลำดับหน้าลานแทนเครื่องหมายอังกาอีกด้วย^๙

^๘ สวิง บุญเจิม, ตำราเรียนอักษรธรรมอีสาน. (อุบลราชธานี: สำนักพิมพ์มรดกอีสาน), ๒๕๕๓.

^๙ กรรณิการ์ วิมลเกษม, ตำราเรียนอักษรไทยโบราณ : อักษรขอมไทย อักษรธรรมล้านนา อักษรธรรมอีสาน, ๒๕๒.

ເອກສາຣປຣະກອບການສອນ

ຮາຍວິໄນ : ອັກຊຣາຣິກໃນແຜນໄຮມປັກກ

ຕົວຢ່າງ : ບທຊັດຮຣມນິຍາມສູຕຣ

ຍໍ ເວ ນິພຸພານຄາຄສສ	ຄາຄໍ ປຸພເພ ປວຕຕເຕ
• ພໍ ໑໐ ດິງຊາດຊາວາມມ	ດາວຣໍ ບູດຊາ ບອຕຊາ
ຕສເສວ ວິສຢິຣຸຕາ	ຍາຍໍ ຣຸມນິຍາມຕາ
ຕາມມ໐ ວິມພິດຊາວາ	ພາພໍ ດຊຸຣິພາຊາວາ
ອນິຈຈຕາ ທຸກຊຕາ ຈ	ສພເພສໍ ຈ ອນຕຕຕາ
ດຊິງຕາ ດຊຸຕາ ອ	ມດຊຸມໍ ອ ດຊຸຕາ
ຕສສາ ປກາສກໍ ສຸຕຕໍ	ຍໍ ສມພຸທເຈນ ກາສິຕໍ
ຕາມາ ບຕາມຕໍ ມຸຕໍ	ພໍ ມຊຸດຊາ ດາມິຕໍ
ສາຣຸນໍ ຄາຄຈາເຣນ	ຍຄາ ພຸທເຈນ ທຣີຕໍ
ມາດຊໍ ດາວາວາເຣດ	ພາ ດຊຸດຊາ ດອມິຕໍ
ໂຍນິໂສ ປຣິປຕຍຕຣໍ	ຕໍ ສຸຕຕນຕໍ ກຸຄາມ ສາ ຯ
ເພາດຊິເມວ ບຣິບຕາງຕໍ	ຕໍ ມຸຕຸຕຸຕໍ ດາວາຊ ມາ ຯ

ຄາຄາ ເຍ ຣັມມາ : ຄາຄາຫ້ວໃຈພຣະພຸທຣາສນາ

ເຍ ຣັມມາ ເຫຕຸປຸກາ	ເຕສໍ ເຫຕໍ ຕຄາຄໂຕ ອາ
ເພ ດຊຸ ເບຕາບຸວາ	ຕາມິ ເບຕໍ ຕາວາດຕາ ດາ
ເຕສລຸຈ ໂຍ ນິໂຣໂ ຈ	ເອວິ ວາທິ ມາສມໂຄຕິ ຯ
ຕາມລຸ ເພ ດຊິເຣວາ ອ	ລໍ ວິດີ ຊາວາມຊາວາວິ ຯ

ແບບຝຶກອ່ານພຣະໂອຣປິກອັກຮຈຣຣມື່ສານ

ນຸກຣັບິບຕ ອູດູຕຊິຕາຍ

ອູດູຕປິສູ

ຊຸຮາ ຕາມ ຕດອຕາ ຕຣທຕາ ມູຮາມູຊູມາ

໑ ມຣທດຜທ

ຕູຊໍ ມຣທໍ ດຊາຜິ

ດູຊໍ ມຣທໍ ດຊາຜິ

ມໍຂໍ ມຣທໍ ດຊາຜິ

ອູຕິຍຸຊິ ຕູຊໍ ມຣທໍ ດຊາຜິ

ອູຕິຍຸຊິ ດູຊໍ ມຣທໍ ດຊາຜິ

ອູຕິຍຸຊິ ມໍຂໍ ມຣທໍ ດຊາຜິ

ຕຕິຍຸຊິ ຕູຊໍ ມຣທໍ ດຊາຜິ

ຕຕິຍຸຊິ ດູຊໍ ມຣທໍ ດຊາຜິ

ຕຕິຍຸຊິ ມໍຂໍ ມຣທໍ ດຊາຜິ

ມຣທດຜຸ ດິຊິຕໍ ອ

໒ ເມນິຕູາບອ

໑ ບາທາຕິບາຕາ ເອຣຜທິນິຕູາບອ ມຣທໍຜິຍາຜິ

໒ ຕຣິຊຸຣາຊ ເອຣຜທິນິຕູາບອ ມຣທໍຜິຍາຜິ

໓ ຕຣິບູຣາຮິຍາ ເອຣຜທິນິຕູາບອ ມຣທໍຜິຍາຜິ

໔ ອຸມາວາ ເອຣຜທິນິຕູາບອ ມຣທໍຜິຍາຜິ

໕ ມຸຣາຜຣາຜຸປຸຜາຊ ເອຣຜທິນິຕູາບອ ມຣທໍຜິຍາຜິ

໖ ວິຕາລເຕາຊ ເອຣຜທິນິຕູາບອ ມຣທໍຜິຍາຜິ

໗ ຊຸດິຕາວິຕິຕິມຸຕາມາ ເອຣຜທິນິຕູາບອ ມຣທໍຜິຍາຜິ

ເຈກສາຽປະທານການສອນ

ຮາຍນິທໍາ : ຫັກຜາວາຣິກິໄພຣະໂຄຣປິກຸກ

- ໙ ທາລາດຊັອຣິເລບເລດາສເອທຳຊຸດຣິຕູມເລປຽາຊ ເອສເອທິມິຕູກາບອໍ ມາຮາອິຢາຜິ
- ໑໐ ອູງາມາເລຢາກາມາເລ ເອສເອທິມິຕູກາບອໍ ມາຮາອິຢາຜິ
- ໑໑ ຈາຕາຮູບຮອດອາບິດູກາທາ ເອສເອທິມິຕູກາບອໍ ມາຮາອິຢາຜິ

ເອມິຕູກາບອໍ ຊິປຼິຕໍ ຢ

໓ ອູຕູກິມາຕາຮ

ດຕິ ມຳຜິ ຕາເຍ
 ເຕມາ ເລາຮາ ເລາ ອູຕູ ຕາເວາ
 ຜິມໍ ຊູຕູ ດຕິ ດຕິຜິຜິ ອູຕູ
 ທາເຍ ຢາຕຳ ຕິເລາຮາຕິ ປິທາຕິ ປາຢາມໍ
 ດຕິ ດຕິເອທິ ອູອິຢິ ຕາຢິມໍ
 ປິຕູ ເມຢູ ປູເຕຽາ ເລາທິຕໍ ເມເອາ ເອເອາ
 ດມູ ອມາ ເອເອາ ມິຊຳເອຕາ ເລມິຕາ ມູຕູ ມາຕູເອ ມາຕູເອຕິ ຢ

ອູຕູກິມາຕາຮາ ຊິປຼິຕາ ຢ

໔ ມາຮາເອສປູກາ

- ໑ ອາຕູຊ ຕິ... ມາຕູ ມາຕູ ຕາທາຮາຢິຕິຕາ ຢ
- ໒ ເອ ຊູ ຕິ... ຊູຊ ຮູປູ ຢ
- ໓ ຕິເອ ຊູ ຕິ... ຕິເມາ ເອເອ ຢ
- ໔ ອາຕູຊ ຕິ... ອາຕູຊ ຕາຢາມາຮາຊິ ຢ
- ໕ ປູ ຊູ ຕິ... ປູປາອາເອຕູ ຢ
- ໖ ອ ຊູ ຕິ... ອ ດຕູຕິຕາຕິ ຕາຢາຕາຊິ ຢ
- ໗ ມາຕູ ຊູ ຕິ... ມາຕູ ເອາຊູຕິ ຢ
- ໘ ຕາຢ ຊູ ຕິ... ຕາຢ ເອາ ຕາຢຕິເອາ ມາຕູ ຢ
- ໙ ເອ ຊູ ຕິ... ເອ ມາຕູອາມາ ຢ
- ໑໐ ເອ ຊູ ຕິ... ເອເອຕິ ມາຊູເອເອາ “ເອທາ”ຕິ ອູຕິຕິ ຢ

ມາຮາເອສປູກາ ຊິປຼິຕາ ຢ

ဝေဒနာပေးကုသကုသ

ဘာသာစကား : ခံစားရက်ပေးပေးခြင်း

	ကောသလံ ဝိနိဓံ ခေမံ	ဇောဗ္ဗင်္ဂလဗ္ဗတ္တံ ၄
၁၁	ဇောဗ္ဗင်္ဂလဗ္ဗတ္တံ ၄	မဇ္ဈတ္တပဒေသနာ
	မဇ္ဈတ္တ ဘောဓိ ဝိပဿနာ	တက္ကသိုလ်ဗိမ္မာန် ၄

မဂ္ဂဗျူဟာ ဝိပဿနာ ၄

ခ နာမဂ္ဂ

၁ ယာဇိက ဝိပဿနာပဒေသနာ
 ဝိပဿနာ ဝါ ယာဇိက ဝိပဿနာ
 မဇ္ဈတ္တ ဝိပဿနာ ပဒေသနာ
 ကောသလံ မဇ္ဈတ္တ ပဒေသနာ ၄

၂ တက္ကသိုလ် ဝိပဿနာ ပဒေသနာ
 မဇ္ဈတ္တ ကောသလံ ပဒေသနာ
 ဝိပဿနာ ဝါ မဇ္ဈတ္တ ပဒေသနာ
 တက္ကသိုလ် ပဒေသနာ ၄

၃ ဝိပဿနာ ဝိပဿနာ ပဒေသနာ
 မဇ္ဈတ္တ ဝိပဿနာ ပဒေသနာ
 ကောသလံ မဇ္ဈတ္တ ပဒေသနာ
 တက္ကသိုလ် မဇ္ဈတ္တ ပဒေသနာ ၄

၄ ဝိပဿနာ ဝိပဿနာ ပဒေသနာ
 မဇ္ဈတ္တ ဝိပဿနာ ပဒေသနာ
 ကောသလံ မဇ္ဈတ္တ ပဒေသနာ
 တက္ကသိုလ် မဇ္ဈတ္တ ပဒေသနာ ၄

၅ ဝိပဿနာ ပဒေသနာ ပဒေသနာ
 မဇ္ဈတ္တ ပဒေသနာ ပဒေသနာ

ရေကန်အပြန်အလှန်ကဏ္ဍ

အမျိုးမျိုး : ခံကန်အပြန်အလှန်ကဏ္ဍ

- မအာသိဇ တေဇ မအော ဇ ဝိဇ္ဇတိ
 ဣဇ္ဈိ သဗ္ဗေ နတင်္ဂံ ပဏိတံ
 ဉတေဇ မဒ္ဓေဇ မုဝတ္တိ ဟောတု ငှ
- ဆ ယေ ပုဂ္ဂလာ ဣဗ္ဗမတံ ပမဗ္ဗာ
 ခတ္တန္တိ ဉတေဇ ယုဇာဇိ ဟောဇ္ဇိ
 တေ ဝေဇိဇေယျာ မုဂတဿ ဘာဝတာ
 ဉတေမု ဝိဇ္ဇိဇိ ဖာပုလောဇိ
 ဣဇ္ဈိ မံဇေ နတင်္ဂံ ပဏိတံ
 ဉတေဇ မဒ္ဓေဇ မုဝတ္တိ ဟောတု ငှ
- ဂ ယေ မုပ္ပယုတ္တာ ဖဇာ ဝေဇ္ဇဇ
 ဇိဇ္ဈာဇိဇေ ဇောတဖမာမဇဇိ
 တေ ပတ္တိပတ္တာ ဣဇာံ ဝိဂမ္မ
 လတ္တ ဖုဇာ ဇိဇ္ဈတံ ဣဇ္ဈာဇာဇ
 ဣဇ္ဈိ မံဇေ နတင်္ဂံ ပဏိတံ
 ဉတေဇ မဒ္ဓေဇ မုဝတ္တိ ဟောတု ငှ
- ဇ ယဝိဇ္ဇာဇိဇော ပဗ္ဗဝံ မိတော မိယာ
 ခတုတ္တိ ဝါတေဇိ ဣဗ္ဗဇဇဇိဇော
 တဇုပဇံ မပ္ပဇိမံ ဝဇာဇိ
 ယော ဣဇ္ဈာဇာဇိ ဣဝေဇ ပဿတိ
 ဣဇ္ဈိ မံဇေ နတင်္ဂံ ပဏိတံ
 ဉတေဇ မဒ္ဓေဇ မုဝတ္တိ ဟောတု ငှ
- လ ယေ ဣဇ္ဈာဇာဇိ ဝိဇာဝယဇ္ဇိ
 ဝဇ္ဇိဇပဇေဇ မုဇေဇိဇာဇိ
 ဇိဇ္ဈာဇိ တေ ဟောဇ္ဇိ ဣဗ္ဗဇဇာဇ
 ဇ တေ ဣဝံ ဣဗ္ဗဇဇာဇိဇာဇိ
 ဣဇ္ဈိ မံဇေ နတင်္ဂံ ပဏိတံ

ဝေဒနာပေးပေးမှု

အကျဉ်းချုပ် : ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဟောတော် ၄

၁၀ မဟာဝဿ ဝေဒနာပေးပေးမှု

တယဿ သမ္ဘာ အဟိတော ဝေဒနာ

မဟာဝဿ ဝေဒနာပေးပေးမှု

မိလန္ဒတံ ဝါပိ ယေတိ ဝေဒနာ ၄

၁၁ ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဟောတော် ၄

၁၂ ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဟောတော် ၄

၁၃ ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဟောတော် ၄

၁၄ ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ဝေဒနာပေးပေးမှု ဟောတော် ၄

၁၅ ဝေဒနာပေးပေးမှု ဝေဒနာပေးပေးမှု

ເຈກສ່າຢຮປະກວບການສ່ວນ

ຮາຍນິທົນ : ຫັກຜາວາຣີກິນພາຮະໂຄຣປັງກ

ວິສຸກິດທຸກຢາທິເດ ຕອນີ້

ເຕ ຄິເທທິນ ຕວິຣຸຊິນຊຸ

ດິຕຸຊິ ດິນ ຢາຍາຍຸທິເປາ

ຊອຊິ ມິເຂ ຈອດິ ປຸທິ

ເອເຕ ມເຊ ມຸນຕິ ເທາຕູ ຢ

໑໖ ຢາດິ ຕຸກາດິ ມຸທາດຕາດິ

ຕຸຊາດິ ວິ ຢາດິ ອ ຕຸຊິເຕ

ຕາດາດິ ເອເອຊຸມປຸດິ

ເອຊິ ຊຸມາຊ ມຸນຕິ ເທາຕູ ຢ

໑໗ ຢາດິ ຕຸກາດິ ມຸທາດຕາດິ

ຕຸຊາດິ ວິ ຢາດິ ອ ຕຸຊິເຕ

ຕາດາດິ ເອເອຊຸມປຸດິ

ເອຊິ ຊຸມາຊ ມຸນຕິ ເທາຕູ ຢ

໑໘ ຢາດິ ຕຸກາດິ ມຸທາດຕາດິ

ຕຸຊາດິ ວິ ຢາດິ ອ ຕຸຊິເຕ

ຕາດາດິ ເອເອຊຸມປຸດິ

ມິຂິ ຊຸມາຊ ມຸນຕິ ເທາຕູ ຢ

ເອເຕ ມຸນຕິ ຊິຕິ ຢ

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

คำอ่านพระไตรปิฎกอักษรธรรมอีสาน

สูตรตบตปิฎก ขุททกนิกาย

ขุททกปาฐ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. สรณคมน

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.
 ฌมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.
 สํฆํ สรณํ คจฺฉามิ.
 ทุติยมปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.
 ทุติยมปิ ฌมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.
 ทุติยมปิ สํฆํ สรณํ คจฺฉามิ.
 ตติยมปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.
 ตติยมปิ ฌมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.
 ตติยมปิ สํฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

สรณคมนํ นิฏฺฐิตํ.

๒. ทสสิกขาปท

๑. ปาณาติปาตา เวรมณีสิกขาปทํ สมาธิยามิ.
๒. อทินนาทานา เวรมณีสิกขาปทํ สมาธิยามิ.
๓. อพฺรหฺมจฺริยา เวรมณีสิกขาปทํ สมาธิยามิ.
๔. มุสฺสาวาทา เวรมณีสิกขาปทํ สมาธิยามิ.
๕. สุราเมรยมชฺชปมาทญฺ्ञานา เวรมณีสิกขาปทํ สมาธิยามิ.
๖. วิกาลโภชนา เวรมณีสิกขาปทํ สมาธิยามิ.
๗. นจฺจคีตวาทิตฺตฺวิสุทฺทสฺสนา เวรมณีสิกขาปทํ สมาธิยามิ.
๘. มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสฺนญฺ्ञานา เวรมณีสิกขาปทํ สมาธิยามิ.
๙. อุจฺจาสยณมหาสยนา เวรมณีสิกขาปทํ สมาธิยามิ.
๑๐. ชาตฺรุปรชตปฏิกฺคหณา เวรมณีสิกขาปทํ สมาธิยามิ.

ทสสิกขาปทํ นิฏฺฐิตํ.

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

๓. ทวัตตีสากา

อตถิ อิมสมิ กายเ
 เกสา โลมา นขา ทนตา ตโจ,
 มंसึ นหารู อฏฺฐิ อฏฺฐิมิณฺหํ วกฺกํ,
 หทยํ ยกนํ กิโหมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ,
 อนตฺถํ อนตฺถคฺคณฺโณ อุตฺถริยํ กรีสํ,
 ปิตตํ เสมหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท,
 อสฺสุ วสา เขโฬ สิงฺฆาณิกา ลสิกา มุตตํ มตฺถเก มตฺถลฺลฺงฺคนฺติ.

ทวัตตีสากาโร นิฏฺฐิตโ.

๔. สามเนรปญหา

๑. เอกนนาม กิ ? ... สพฺเพ สตฺตา อาหารภูจฺติกา.
๒. ทเว นาม กิ ? ... นามญจ ฐปญจ.
๓. ตีณิ นาม กิ ? ... ติสฺโส เวทนา.
๔. จตฺตาริ นาม กิ ? ... จตฺตาริ อริยสจฺจานิ.
๕. ปญจ นาม กิ ? ... ปญฺจปาทานกฺขนธา.
๖. ฉ นาม กิ ? ... ฉ อชฺฌตฺติกาณิ आयตฺตานิ.
๗. สตฺต นาม กิ ? ... สตฺต โภชณฺงฺคา.
๘. อฏฺฐ นาม กิ ? ... อริโย อฏฺฐจฺจคฺโก มคฺโค.
๙. นว นาม กิ ? ... นว สตฺตาวาสา.
๑๐. ทส นาม กิ ? ... ทสหงฺเคหิ สมฺนนาคฺโต “อรหา”ติ วุจฺจตีติ.

สามเนรปญหา นิฏฺฐิตา.

๕. มงคลสูตร

[๑] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม.
 อถ โข อญฺญตฺรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปิ เขตฺวณฺ
 โโอภาเสตฺวา เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ.
 เอกมนฺตํ จิตฺตา โข सा เทวตา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ :

[๒]	พหู เทวา มนุสฺสา จ	มจฺจลานิ อจินฺตยฺ.
	อากงฺขมานา โสตฺถานํ	พฺรหฺมิ มจฺจลมุตฺตมํ.
[๓]	อเสวนา จ พาลานํ	ปญฺชิตานญจ เสวนา
	ปุชา จ ปุชฺณียานํ	เอตมมจฺจลมุตฺตมํ.

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

[๔]	ปฏิรูปเทสวาโส จ อดตสมมาปณินิ จ	ปุพเพ จ กตปุณณตา เอตมมงคลมุตตมံ.
[๕]	พาหุสจจณจ สิปปณจ สุภาสิตา จ ยา วาจา	วินโย จ สุลิกขิตโต เอตมมงคลมุตตมံ.
[๖]	มาตาปิตุอุปภูฏานัน อนากุลา จ กมมนตา	ปุตตทวารสส สงคโห เอตมมงคลมุตตมံ.
[๗]	ทานณจ ฌมมจริยา จ อนวชชานิ กมมานิ	ฉาตทานณจ สงคโห เอตมมงคลมุตตมံ.
[๘]	อารตี วิรตี ปาปา อปปมาโท จ ฌมเมสุ	มชชปาณา จ สณณโหม เอตมมงคลมุตตมံ.
[๙]	การโว จ นิวาโต จ กาเลน ฌมมสสนัน	สนตฺถุจฺจิ จ กตณณุตตา เอตมมงคลมุตตมံ.
[๑๐]	ขนตี จ โสวจสสตา กาเลน ฌมมสากจฉา	สมณานณจ ทสสนัน เอตมมงคลมุตตมံ.
[๑๑]	ตโป จ พรหมจริยณจ นิพพานสจฉิกิริยา จ	อริยสจจานทสสนัน เอตมมงคลมุตตมံ.
[๑๒]	มุฏจสส โลภธมเมหิ อโสภํ วิรชํ เขมํ	จิตตํ ยสส น กมปติ เอตมมงคลมุตตมံ.
[๑๓]	เอตาทิสานิ กตวาน สพพตถ สไตถิ คจฉนติ	สพพตถมปราชิตา ตนเตสํ มงคลมุตตมณติ.

มงคลสูตรํ นิฏฺฐิตํ.

๖. รตนสูตร

[๑]	ยานีธ ภูตานิ สมากตานิ ภุมมานิ วา ยานี ว อนตลิกฺเข สพเพว ภูตา สุมนา ภวนตุ อโถปิ สกกจจ สุนนตุ ภาสิตํ.
[๒]	ตสฺมา ทิ ภูตา นิสามเถ สพเพ เมตตํ กโรธ มานุสิยา ปชาย ทิวา จ รตโต จ หรณติ เย พลี ตสฺมา ทิ เน รกขถ อปปมตฺตา.

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

- [๓] ยัม กิณฺจิจิ วิตฺตํ อธิ วา หุริ วา
 สคฺเคสุ วา ยัม รตนํ ปณฺีตํ
 น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน
 อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
- [๔] ขยัม วิรํคํ อมตํ ปณฺีตํ
 ยทชฺฌคฺคา สกฺยมนฺี สฺมาหิโต
 น เตน ฐมฺเมน สมตฺถิ กิณฺจิจิ
 อิทฺมปิ ฐมฺเม รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
- [๕] ยมฺพุทฺธเสฏฺโฐ ปรีวณฺณยํ สุจฺฉิ
 สฺมาธิมานนฺตริกฺกณฺณมาหุ
 สฺมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ
 อิทฺมปิ ฐมฺเม รตนํ ปณฺีตํ.
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
- [๖] เย ปุคฺคฺลา อฏฺฐสฺตํ ปสฺสฺฐา
 จตฺตาริ เอตานิ ยุกานิ โหนฺติ
 เต ทกฺขิณฺเณยฺยา สุคตฺสฺส สวากา
 เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺพลานิ
 อิทฺมปิ สํฆे รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
- [๗] เย สุปฺปยุตฺตา มนฺสา ทเพฺहन
 นิฏฺกามิโน โคตฺมสาสนมฺหิ
 เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคฺยห
 ลทฺธา มุธา นิพฺพุตฺตี ภูณฺชมานา
 อิทฺมปิ สํฆे รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
- [๘] ยถินทฺขีโล ปจฺวี สีโต สียา
 จตฺพุทฺธิ วาเตภิ อสมปฺกมฺปิโย
 ตถูปมํ สปฺปุริสํ วทามิ
 โย อริยสจฺจานิ อเวจฺจ ปสฺสติ
 อิทฺมปิ สํฆे รตนํ ปณฺีตํ

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

- เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
- [๙] เย อริยสจฺจจานิ วิภาวยนฺติ
 คมภีรปณฺเณน สุเทสิตานิ
 กิณฺจาปิ เต โหนฺติ ภูสฺบปมตฺตา
 น เต ภวํ อภฺภูมมาทียนฺติ
 อิทฺมปิ สํฆे รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
- [๑๐] สหาวิสส ทสฺสนสมปทาย
 ตยสฺสุ ฐมฺมา ชหิตา ภวฺนฺติ
 สกฺกายทิกฺขจฺจि วิจิจฺจฉิตฺตยจ
 สีลพฺพตํ วาปิ ยทตฺถิ กิณฺจิ.
- [๑๑] จตุหปาเยหิ จ วิปฺปมฺตฺโต
 ฉจฺจาภิธานานิ อภพฺโพ กาคฺตุ
 อิทฺมปิ สํฆे รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
- [๑๒] กิณฺจาปิ โส กมฺมํ กโรติ ปาปกํ
 กาเยน วาจาเยห จेतฺสา วา
 อภพฺโพ โส ตสฺส ปฏฺิจฺจทาย
 อภพฺพตา ทิกฺขรปทสฺส วุตฺตา
 อิทฺมปิ สํฆे รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
- [๑๓] วนปฺปคฺมุเพ ยถา ผุสฺสิตคฺเค
 คิมฺหานมาเส ปจฺมสมฺี คิเมห
 ตถูปมํ ฐมฺมวํ อเทสยิ
 นิพฺพานคามิํ ปรมํ หิตาย
 อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
- [๑๔] วโร วรณฺญ วรโท วราหโร
 อนุตฺตโร ฐมฺมวํ อเทสยิ
 อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

- [๑๕] ชีณํ ปุราณํ นวํ นตฺถิ สมภวํ
 วิตตจิตตตายติเก ภวสฺมี
 เต ชีณพีชา อวิรุฬฺหิณฺหา
 นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมปทีโป
 อิทมปิ สํเฆ รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
- [๑๖] ยานีธ ภูตานิ สมากตานิ
 ภูมฺมานิ วา ยานิ ว อนตฺถิกฺเข
 ตถาคตํ เทวมนุสฺสสฺปุชิตํ
 พุทฺธํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.
- [๑๗] ยานีธ ภูตานิ สมากตานิ
 ภูมฺมานิ วา ยานิ ว อนตฺถิกฺเข
 ตถาคตํ เทวมนุสฺสสฺปุชิตํ
 ธมฺมํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.
- [๑๘] ยานีธ ภูตานิ สมากตานิ
 ภูมฺมานิ วา ยานิ ว อนตฺถิกฺเข
 ตถาคตํ เทวมนุสฺสสฺปุชิตํ
 สํฆํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุติ.

รตนสุตฺตํ นิฎฺฐิตํ.

หมายเหตุ: ใช้ข้อมูลเกี่ยวกับอักษรธรรมล้านนาเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความคล้ายคลึงและความแตกต่างชัดเจนขึ้น

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา : อักษรจารึกในพระไตรปิฎก

ตอนที่ ๒ : ปวิวรรตอักษรไทยเป็นอักษรธรรมอีสาน

๑. จงปวิวรรตข้อความด้านล่างนี้ด้วยอักษรธรรมอีสาน

ตติยกุกกุฎารามสุดดี

ปาฐลิตุตตนิทานิ. “พฺรหฺมจฺริยํ พฺรหฺมจฺริยนฺ”ติ อาวุโส อานนท วุจฺจติ, กตมํ นุ โข อาวุโส พฺรหฺมจฺริยํ, กตโม พฺรหฺมจฺริ, กตมํ พฺรหฺมจฺริยปริโยสานนติ ? สาธู สาธู อาวุโส ภาทท, ภาททโก โข เต อาวุโส ภาทท อุมมจฺโค, ภาททกํ ปฏฺิภาณํ กลยาณิ ปริปุจฺฉา, เอวํ ทิ ตวํ อาวุโส ภาทท ปุจฺฉสิ “พฺรหฺมจฺริยํ พฺรหฺมจฺริยนฺติ อาวุโส อานนท วุจฺจติ, กตมํ นุ โข อาวุโส พฺรหฺมจฺริยํ, กตโม พฺรหฺมจฺริ, กตมํ พฺรหฺมจฺริยปริโยสานน”ติ ? เอวมอาวุโสติ. อยเมว โข อาวุโส อริโย อญฺจคฺโก มคฺโค พฺรหฺมจฺริยํ. เสยยถิทํ: สมนมาทิจฺจ ๗เป๗ สมนมาสมาธิ. โย โข อาวุโส อิมินา อริเยน อญฺจคฺคิเณน มคฺเคน สมนนาคโต, อยํ วุจฺจติ พฺรหฺมจฺริ. โย โข อาวุโส ราคกฺขโย โทสกฺขโย โมหกฺขโย, อิทํ พฺรหฺมจฺริยปริโยสานนติ. ทสมํ.

ตสสุททานิ

เทว วิหารา จ เสกโข จ
ปริสุทเชน เทว วุตตา

อุปปาทา อปเร ทเว
กุกกุฎารามเณ ตโยติ.

๒. จงปวิวรรตข้อความด้านล่างนี้ด้วยอักษรธรรมอีสาน

อคฺคิทตปุโรหิตวตถุ

พหุ เว สรณํ ยนฺติ
อารามรฺกฺขเจตฺยานิ
เนตํ โข สรณํ เขมํ
เนตํ สรณมาคมม
โย จ พุทฺธจ ฌมฺมจ
จตตาริ อริยสจฺจานิ
ทกฺขํ ทกฺขสมฺปปาทํ
อริยญฺจญฺจคฺกํ มคฺคํ
เอตํ โข สรณํ เขมํ
เอตํ สรณมาคมม

ปพฺพตานิ วนานิ จ
มนุสฺสา ภัยตชฺชิตา.
เนตํ สรณมุตตมํ
สพฺพทฺกฺขา ปมฺจฺจติ.
สํฆญจ สรณํ คโต
สมมปฺปญฺญา ย ปสฺสตี.
ทกฺขสส จ อติกมํ
ทกฺขุปสมคามินํ.
เอตํ สรณมุตตมํ
สพฺพทฺกฺขา ปมฺจฺจติ.